

Stichting Lingewaard Natuurlijk

Jaarverslag 2023

Natuur en Avontuur

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Educatie	4
2.1	Natuur- en MilieuEducatie (NME).	4
2.2	Geboortebos en boomfeestdag.....	6
2.4	Moestuintjes	7
2.5	Vlindercursus	10
2.5	Stagebegeleiding.....	10
2.6	Lezingen	10
3.	Landschap.....	12
3.1	Advisering over en/of beoordeling van ruimtelijke plannen.....	12
3.2	Plaksche Veld	14
3.3	Knotten, vlechten en snoeien	16
3.4	Bomenhub.....	19
3.5	Overige projecten	20
4.	Natuurbeleving.....	22
4.1	Publieksexcursies	22
4.2	Het Dijkmagazijn: Eerst binnen kijken om buiten meer te zien!	22
5.	Natuurbescherming.....	25
5.1	Projecten voor bedreigde soorten.....	25
5.2	Bijen	265
6.	Activiteiten in en om de Veldschuur	30
6.1	In de Veldschuur	30
6.2	Klussenteam.....	30
7.	Public Relations	31
7.1	Beheer website	31
7.2	Mailings en persberichten	31
7.3	Tot slot	32
	Colofon	32

1. Inleiding

Stichting Lingewaard Natuurlijk (SLN) is de rechtsopvolger van de Stichting Bemmeler Natuurlijk, die werd opgericht op 8 april 1994. In al die jaren was en is onze visie:

Wij willen de natuur in Lingewaard door mensen laten ontdekken, beleven en respecteren; de biodiversiteit van het rivierenlandschap beschermen en nieuwe bij het gebied passende natuur helpen ontwikkelen.

Dat willen wij bereiken door:

- **Educatie:** Omdat wij de komende generatie iets willen leren over de rijkdom van de natuur.
- **Landschapsbeheer:** Omdat wij het gebiedseigen rivierenlandschap willen behouden en waar mogelijk herstellen.
- **Natuurbeleving:** Omdat wij iedereen willen laten genieten van de natuur.
- **Natuurbescherming:** Omdat wij betere voorwaarden willen creëren voor kwetsbare flora en fauna in Lingewaard

Onder de vlag van de stichting opereren ongeveer 150 vrijwilligers, die actief zijn in een aantal groepen. Zij richten zich op bovengenoemde aandachtsgebieden en daarnaast op het beheer van de gebouwen (Veldschuur en Dijkmagazijn), het werven van fondsen en public relations met o.a. de website van onze stichting.

Het bestuur bestond in 2023 uit de volgende personen: Jac Lamerichs (voorzitter), Joop Sleiffer (penningmeester), Jos Peters (secretaris), Mark Janssen (bestuurslid Veldschuur), Marijke Penders (public relations) en Arnold van de Sant (juridische zaken). Eind 2022 had Tonny Berns afscheid genomen als bestuurslid Landschap; hij is lid gebleven van de Werkgroep Landschap en is niet opgevolgd als bestuurslid.

De statuten van de stichting bieden de mogelijkheid om een of meer toezichthoudende functionarissen, een zogenaamde Raad van Advies, aan te stellen. Er is (nog) niet besloten dat ook daadwerkelijk te doen.

2. Educatie

Omdat wij de komende generatie iets willen leren over de rijkdom van de natuur.

Even pauzeren tijdens de NME-les waterbeestjes.

2.1 Natuur- en MilieuEducatie (NME).

Ook in 2023 bood Lingewaard Natuurlijk aan alle basisscholen van de gemeente Lingewaard Natuur- en MilieuEducatie aan. In de NME-lessen staat natuurbeleving voorop. Bij de jongste kinderen gaat het voornamelijk om de zintuigelijke waarneming: ruiken, kijken, luisteren, voelen en eventueel proeven. En op een speelse manier wordt hun ook kennis van de natuur bijgebracht. Bij oudere leerlingen blijft ervaren en ontdekken belangrijk, maar wordt ook meer achtergrondinformatie verstrekt en de samenhang van dingen besproken.

Overzicht NME-lessen in 2023, aantal lessen en kinderen:

groep	aantal lessen	aantal kinderen	thema van de lessen
Groep 1-2	59	1.378	kabouterpad/egelpad/konijnenpad
Groep 3-4	41	933	kriebelbeestjes / lente-zomer / herfst-winter
Groep 5-6	15	325	biologische landbouw / patrijs / bio-mimicry /
Groep 7-8	11	274	bijen-wespen-mieren / bomen / vogels / stenen langs de Waal / eetbare natuur
Totaal	126	2.910	

Overzicht NME-lessen in 2023 naar school:

school	plaats	aantal lessen
IKC De Regenboog	Bemmel	17
Pius X	Bemmel	14
IKC Donatushof	Bemmel	10
SBO De Vlinderboom	Bemmel	9
De Borgwal	Bemmel	9
IKC Binnenstebuiten	Huissen	17
IKC De Abacus	Huissen	13
IKC Het Sterrenbos	Huissen	10
IKC 't Holthuis	Huissen	5
IKC Het Drieluik	Huissen	1
De Doornick	Doornenburg	8
IKC De Vonkenmorgen	Gendt	10
De Tichelaar	Gendt	3
Marang	Angeren	0
IKC De Wieling	Haalderen	0
Totaal		126

Het aantal NME-veldlessen dat door de basisscholen in 2023 werd geboekt, was lager dan vóór de Covid-pandemie. In 2023 hebben er totaal op thema 126 veldlessen plaatsgevonden. In het voorjaar tot aan de zomervakantie waren dit er 70 en in het najaar (oktober-november) nog eens 56 veldlessen. Naast het gebruikelijke aanbod van NME-veldlessen hebben wij de scholen hulp aangeboden voor het ondersteunen van projecten gedurende het schooljaar. Hier wordt helaas maar mondjesmaat gebruik van gemaakt.

Overzicht NME-lessen in 2023 in de loop van jaren:

jaar	aantal NME-lessen	bijzonderheden
2016	168	14 extra lessen, anders dan reguliere NME-les
2017	186	15 extra lessen, anders dan reguliere NME-les
2018	188	
2019	165	div. extra lessen, anders dan reguliere NME-les
2020	26	Covid
2021	103	Covid
2022	130	20 extra lessen, anders dan reguliere NME-les
2023	126	geboortebos

Op dit moment heeft Lingewaard Natuurlijk een fijne groep natuurgidsen, waarvan een aantal wat ouder is. Om de continuïteit te behouden wordt gezocht naar nieuwe vrijwilligers die leerlingen van basisscholen willen begeleiden bij het ontdekken en leren kennen van de natuur.

2.2 Geboortebos en boomfeestdag

foto: Gerard Burgers

Op woensdag 15 november werd in Huissen aan de Clivia een begin gemaakt met de aanleg van een Geboortebos. Wethouder Nick Hubers opende de ochtend en de kinderen van IKC Binnenstebuiten gingen enthousiast aan de slag met het aanplanten van de boompjes. Voor ieder kind dat geboren is in 2022 werd een boom geplant. Het waren er bijna 500! Het is de bedoeling van de gemeente om ieder jaar net zoveel bomen te planten als er kinderen zijn geboren in dat jaar. Gidsen hebben met de kinderen in het naastgelegen Zeegbos korte excursies gemaakt.

In het voorgaande jaar 2022 namen 350 kinderen van 7 basisscholen deel aan de boomfeestdag. In 2023 was de bereidheid van scholen om deel te nemen helaas minder groot: Circa 100 leerlingen van De Tichelaar en De Vlinderboom waren op woensdag 29 november present. Het enthousiasme van de kinderen die meededen was er niet minder om.

Het was hard werken door alle modder.

Bij aankomst op de locatie werden de groepen gesplitst, de ene helft begon met planten en de andere met een excursie. Halverwege de ochtend was er een korte pauze, waarna de groepen wisselden. Er werd flink aangepakt, gegraven en geplant. Ruim 1800 boompjes en struiken vormden al gauw een heg rondom het toekomstige Ecopark De Kapel in Gendt. Dit vond allemaal plaats onder begeleiding van veel vrijwilligers. Aan het einde van de ochtend gingen de kinderen weer naar school. Het appeltje, dat ze tot slot kregen werd gretig weggehapt. Al met al was het een geslaagde boomfeestdag.

2.4 Moestuintjes

Schoolmoestuinen in Bemmel

In maart werden alle tuinvakken klaargemaakt voor het komende seizoen.

Op het terrein van de Veldschuur waren ook in 2023 weer veel tuinvakken van elk 4 m² klaargemaakt voor kinderen van basisscholen uit Bemmelen. In totaal hebben 111 kinderen, veelal uit groep 5/6, een eigen tuintje beheerd. Het betrof leerlingen van De Vlinderboom (30 leerlingen), Pius X (18), de Regenboog (23), Donatushof (34) en tot slot 6 individuele kinderen (contracttuintjes). Het aantal kinderen is licht dalend door minder kinderen bij alle scholen. Ongeveer 25 vrijwilligers zorgden ervoor, dat de kinderen spelenderwijs veel leerden over “het hoe en wat” van een moestuintje.

Een lesje over de diertjes in de schoolmoestuintjes

De lessen aan de kinderen van de Pius X en de Regenboog gingen nog iets verder. Zij gebruikten een werkboek met verdiepende leerstof over tuinieren, die daarnaast o.a. tot doel heeft de woordenschat uit te breiden. En in de taken in het werkboek komen naast tuinieropdrachten ook de alledaagse vakken rekenen, taal, kunst en geschiedenis voor.

Er zijn in 2023 in totaal bijna 2000 georganiseerde bezoeken van kinderen geweest. Naast een tuintje per kind waren er thematuinen: honingbijen, solitaire bijen, akkerbouwgewassen, asperges, fruitgewassen, kruiden, geneeskrachtige planten en diverse andere gewassen. Er is gebruik gemaakt van een bruikleengroentetas, een werkboek (Regenboog en Pius X) en een tuinlogboek (Regenboog). De groei van de gewassen in de tuintjes was over het algemeen goed. Het jaar 2023 was behoorlijk nat, vooral in juli en augustus, desondanks moest er toch in mei/juni nog een paar keer beregend worden. Er zijn eind juni twee open avonden georganiseerd.

Op uitnodiging van de kinderen kwamen ouders, oma's, opa's en andere nieuwsgierigen kijken naar de schoolmoestuintjes. De kinderen kregen een rondleiding en uitleg over hun werkzaamheden. De belangstelling was groot en soms werd zelfs een moeder of broertje met schop en gieter aan het werk gezet!

De moestuintjes in Huissen

Ook in Huissen zorgt SLN ervoor dat kinderen een eigen moestuintje kunnen beheren. In tegenstelling tot in Bemmelen is er in Huissen geen samenwerking met basisscholen; in Huissen kunnen individuele kinderen terecht. Natuurlijk worden zij ook begeleid door vrijwilligers. Nadat de moestuintjes bij de Moeshoeve in Huissen moesten worden ontruimd vanwege een invasieve mierensoort onder achterlating van alles, is er een nieuw onderkomen voor de moestuinen gevonden op Landgoed Groot Holthuizen in Huissen.

Vrijwilligers zijn begin 2023 flink aan de slag gegaan om het terrein klaar te maken: Er werd geëgaliseerd, goede grond opgebracht en er werden vakken van elk 8 m² afgemeten, gescheiden door een pad van houtsnippers. Er is een waterpunt gemaakt, een insectenhotel geplaatst, een gereedschapsschuur gebouwd en een egelhuisje geplaatst.

Het tuinseizoen was eigenlijk al begonnen toen de tuintjes ter beschikking kwamen voor de jonge tuinders, maar dat heeft het succes niet in de weg gestaan. Uiteindelijk zijn 11 tuintjes in gebruik genomen door 14 jonge tuinders. Dit is mogelijk gemaakt door 9 vrijwilligers: 3 begeleiders van de jonge tuinders en 6 voor het uitvoeren van de projecten.

Alles groeide geweldig in de moestuintjes voor kinderen in Huissen

2.5 Vlinderkursus

Foto Henny Campschroer

SLN organiseerde in het voorjaar in samenwerking met de vlinderwerkgroep van de KNNV-Arnhem een cursus dagvlinders onder leiding van docent Harrie Rietberg. De cursus werd op 3 dinsdagavonden geven en afgesloten met een excursie in Fikkersdries bij Driel. Er namen 20 mensen deel aan de cursus.

2.5 Stagebegeleiding

In 2023 hebben de stagebegeleiders een groep van 4 studenten van de HAN (3^e jaars lerarenopleiding biologie) begeleid. Zij hebben een veldles “Seizoensgebonden groenten en fruit” ontwikkeld. De stagebegeleiders zijn naar de presentaties van de betreffende lesgroep geweest, waar ze kwalitatief goede en met veel enthousiasme gemaakte presentaties zagen.

In een gesprek met de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) werd in oktober bevestigd dat Lingewaard Natuurlijk geregistreerd blijft staan als erkend leerbedrijf voor o.a. Yuverta voor de opleiding opzichter/uitvoerder groene ruimte.

2.6 Lezingen

Elk winterseizoen biedt Lingewaard Natuurlijk lezingen aan waarbij de natuur- en leefomgeving van mens en dier een grote rol speelt. De lezingen worden meestal gegeven in de Veldschuur, Sportlaan 1M Bemmelen. Iedereen is van harte welkom. Met een vriendenkaart van € 15,- (vrijwilligers: € 10,-) heeft men gratis toegang tot alle lezingen van het seizoen. De prijs voor een enkele lezing is € 7,50 (vrijwilligers: € 5,-).

In 2023 zijn de volgende lezingen gehouden:

- Januari: Piet Broekhof, IVN -Natuurgids en vogelaar over vogeltrek en wintergasten.
- Februari: een uitzending van een Burgers Zoo college over vissentaal “hoe communiceren vissen?”. Te zien via een groot scherm. De toegang was gratis.
- Maart: Gepland was een lezing door Romke van de Kaa. Toen bleek dat de organisatoren van IVN op 18 maart ook een lezing gepland hadden van Romke van de Kaa in de Veldschuur. Wij hebben de lezing met deze spreker daardoor verplaatst naar november. In maart hebben wij geen lezing meer georganiseerd omdat de voorbereidingstijd te kort

was om een andere lezing te verzorgen.

- September: Dr. Karin Scholtmeijer, onderzoeker WUR, over de paddenstoel als eiwitbron.
- Oktober: Koen van de Griendt van opleidingsinstituut IPC Groene Ruimte over bomen voor een gezonde leefomgeving.
- November: Romke van de Kaa, kweker en freelance publicist over bodemleven in de tuin.

De lezingen van 2023 werden steeds aangekondigd in onze nieuwsbrief die maandelijks naar alle vrijwilligers van SLN en belangstellenden wordt gestuurd (in totaal meer dan 350 personen). Daarnaast werd elke lezing vooraf vermeld op onze website, bij “nieuws” en in de agenda. Verder werd de tekst met foto van de lezing ook naar Het Gemeente Nieuws, editie Lingewaard, gestuurd. Desondanks was het gemiddeld aantal bezoekers dat naar onze lezingen kwam niet meer dan gemiddeld 20-30 personen. Omdat de belangstelling voor de lezingen ook 2022 al matig was, is in 2023 extra aandacht besteed aan de verbetering van de bezoekersaantallen door interessante onderwerpen te kiezen en sprekers die bekend zijn. Maar het blijft een aandachtspunt. In 2024 zullen nog meer communicatiekanalen gebruikt gaan worden, zoals aankondiging van de lezingen in Het Gemeentenuws Overbetuwe en Omroep Lingewaard.

3. Landschap.

Omdat wij het gebiedseigen rivierenlandschap willen behouden en waar mogelijk herstellen.

Lingewaard Natuurlijk zet zich op diverse manieren in voor het landschap en de natuur in Lingewaard. Door daadwerkelijk de handen uit te mouwen te steken: snoeien, vlechten, beheren van natuurgebied Plaksche Veld, planten en nestkasten ophangen. Maar ook door advies te geven over ruimtelijke plannen en mee te denken met Gemeente en Waterschap over mogelijke verbeteringen.

3.1 Advisering over en/of beoordeling van ruimtelijke plannen

Lingewaard Natuurlijk streeft naar biodiversiteitsherstel in Lingewaard. Wij denken daarbij aan ecologische verbindingen tussen de uiterwaarden, Park Lingezege, Lingezone en kleine landschapselementen. Een groenblauwe dooradering via de watergangen en de schouwpaden is een grote wens. Ook een ecologisch beheer van dijken, zomerdijken, sloten en schouwpaden staat op de wensenlijst van Lingewaard Natuurlijk.

Lingewaard Natuurlijk heeft in 2023 meegedacht over de volgende concrete projecten:

- Herinrichting (groenvoorziening) Klappenburg
- Leefbaarheidsvoorzieningen (parkje) Angeren
- Project “Blauwe wilg” in Huissen
- Ontwerp Omgevingsvisie Lingewaard
- Zonnepark bij de rioolzuivering in Gendt
- Landschappelijke inpassing Dorpensingel
- Woningbouw Zandsestraat

De uiterwaarden

Bestuursleden van de stichting maken deel uit van de stuurgroep Bemmelse Waard en de klankbordgroep voor de Gendtse Waard. De stichting is in 2023 niet betrokken geweest bij ontwikkelingen in de Angerensche en Doornenburgsche Buitenpolder.

De stuurgroep Bemmelse Waard is in 2023 niet bij elkaar geweest. Wel zijn er maatregelen genomen om de grote grazers te weren van de Defensiedijk.

De sterneilandjes die in de oostelijke plas waren aangelegd hadden veel last van golfwerking, waardoor de oevers werden weggeslagen. Dit werd veroorzaakt door de wind en de ligging in de stroming bij hoogwater. In overleg met de betrokken partijen heeft K3 Delta deze eilandjes weggehaald en aan de andere kant van de plas een paar nieuwe eilandjes aangelegd.

De herinrichting van de Bemmelse Waard nadert zijn voltooiing. Sinds het begin van de herinrichting is de begroeiing in de Bemmelse Waard op veel plekken veranderd van intensief gebruikt agrarisch grasland naar jaarrond begraasde natuur met een afwisseling van kale plekken, kort gras, ruigtes, struiken en bossen. Dit zorgt voor heel veel variatie waarvan verschillende soorten profiteren.

De zandwinning in de Gendtse Waard is nog volop aan de gang. In 2023 is de aanleg van de 'vinger' zoals in het inrichtingsplan is opgenomen afgerond en zijn de flauwe oevers waarop de natuur zich kan ontwikkelen gerealiseerd. Na afronding zal dit 220 hectare grote gebied veranderen in een dynamisch riviernatuurgebied. De biodiversiteit zal toenemen, o.a. door de hoog-laagwaterdynamiek. Maar dat zal nog even duren.

In 2023 is er door K3 Delta een vogelkijkhut geplaatst.

Foto K3Delta

3.2 Plaksche Veld

In de Noordrand van Bemmel (*hoek Groenestraat-Plakselaan*) ligt het natuurgebied Plaksche Veld, dat deel uitmaakt van Park Lingezege . Het is ongeveer 6,8 ha groot. De Gemeente Lingewaard is eigenaar van het gebied. In 2019/2020 heeft Park Lingezege het toen braakliggende terrein ingericht als natuurgebied. De inrichting is mede vormgegeven door Lingewaard Natuurlijk en vrijwilligers van Lingewaard Natuurlijk voeren het beheer.

Aanleg takkenril

Heggenvlechtwerk

In 2023 zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Er is een takkenril aangelegd (zie foto).
- Er zijn heggen gevlochten (zie foto)
- De fruitbomen zijn gesnoeid.
- De kruidenrijke graspercelen zijn gemaaid.
- De kraamkamers zijn gefreesd en opnieuw ingezaaid
- Er zijn bloemenranden ingezaaid
- De bijenheuvel ontdaan van grassen en wilgenopslag (zie hieronder)
- Er is een inrichtingsplan gemaakt voor perceel van de klimaatbosjes (zie hieronder)
- Er is nieuw materiaal aangeschaft (zie hieronder)

De werkgroepen van Lingewaard Natuurlijk hebben het winterseizoen afgesloten met een gezamenlijke klusdag in het Plaksche Veld. Op woensdag 1 februari hebben ze samen met de vriendenploeg Het Zeuvende, de bijenheuvel ontdaan van grassen en wilgenopslag.

Er zijn opnieuw plannen gemaakt voor twee klimaatbosjes op de akkers die niet meer beheerd worden door Doornik Natuurakkers. Deze plannen zijn ingediend bij de Gemeente en Park Lingezegen. Ook zijn er subsidies aangevraagd. De inrichtingsplannen zijn akkoord. Maar de subsidieaanvragen zijn niet gehonoreerd. Op dit moment wordt gewerkt aan een alternatief plan met akkers en het inplanten met zaailingen uit de bomenhub.

Er is nieuw materieel aangeschaft. Lingewaard Natuurlijk heeft subsidie aangevraagd bij de Bommel Haalderen Stichting voor de aanschaf van machines en gereedschappen. Deze aanvraag is toegewezen en we hebben € 7800,- ontvangen! Hiervoor zijn o.a. een aanhanger, elektrische heggenscharen, -grasmaaier, -bosmaaier, kruiwagens, zeisen, spades, harken en hooivorken aangeschaft.

Op de dag van de vrijwilligers heeft het CDA Lingewaard een taart aan de vrijwilligers gegeven als dank voor al het werk.

Voor het Tv-programma 'Angelique gaat buurtmaken' van TV Gelderland zijn op 28 september opnamen gemaakt op Plaksche Veld en bij de Veldschuur. De beelden van het werk op Plaksche Veld en de bomenhub zijn uitgezonden op 22 oktober 2023.

3.3 Knotten, vlechten en snoeien

Behalve de groep die in het Plaksche Veld werkt, zijn er nog 4 groepen vrijwilligers van Lingewaard Natuurlijk die de handen uit de mouwen steken om te snoeien en te vlechten. In 2023 werd gewerkt op zaterdagen in de periode november t/m maart en waren de volgende groepen actief: 2 knotgroepen, de hoogstamfruitbrigade en de heggenvlechtbrigade. De animo om actief te zijn met snoei- en vlechtwerk neemt toe, een heuglijke ontwikkeling.

Knottgroep Bemmel

De Bemmelse knottgroep heeft in 2023 een aantal zaterdagen flink zijn best gedaan.

Datum	Locatie	deelnemers	Bomen	activiteit
2-jan	Zandsestraat Steenhof	5	6	knotten wilgen
7-jan	Zandsestraat Steenhof	20	11	knotten wilgen
28-jan	Defensiedijk	20	20	knotten wilgen
18-feb	Doornik	16	12	knotten wilgen
12-mrt	Plaksche veld, gezamenlijke werkdag	12	n.v.t.	div. werkzaamheden
4-nov	De Wit (De Plak)	12	25	knotten wilgen
25-nov	Van Meegen	14	12	knotten wilgen
16-dec	Van Meegen	20	18	knotten wilgen
Totaal			98	bomen geknot

Knotten van wilgen

Knotgroep Huissen

Knotgroep Huissen heeft in 2023 met gemiddeld 14 knotters 24 wilgen per keer geknot. Er op de volgende locaties geknot:

Januari	Zeegse Pad
Februari	Bredestraat
Maart	Rijkerswoerdse straat (Arnhem)
Maart	Gezamenlijk werkdag op Plaksche Veld
November	Landgoed Groot Holthuizen
November	Hoeve/Loostraat
December	Zeegse Pad

Hoogstambrigade

Deze vrijwilligersgroep snoeit oude appel-, peren- en pruimenbomen waar doorgaans al jaren weinig aan beheer is gedaan. Voor de eigenaren wordt het onderhoud dan te veel en kan de verleiding groot worden om ze dan maar weg te halen. Om dat te voorkomen helpt de brigade om het achterstallig onderhoud weg te werken zodat ze er weer jaren tegen kunnen. Vaak zijn het namelijk restanten van geëxploiteerde boomgaarden die economisch inmiddels geen waarde meer hebben. Gelukkig zijn er in de gemeente nog veel boomgaarden aanwezig die door de eigenaren worden gekoesterd. Met een kleine ploeg vrijwilligers werden de handen uit de mouwen gestoken. Het materiaal kon geleend worden van Landschapsbeheer Gelderland. Net als de andere groepen, is de hoogstambrigade vooral in weekenden in de winter actief, maar er werd zo nodig ook op werkdagen gewerkt en 's zomers voor de zomersnoei (waterlot) en de snoei van pruimenbomen, na de oogst.

Eerst uitleg over wat er gedaan moet worden.

Appel- en perenbomen vormen de hoofdmoot van de werkgroep en die worden in de winter gesnoeid. Pruimenbomen worden na de oogst gesnoeid, in ieder geval na de vorst. Snoei geeft een krachtige impuls aan de boom zodat die na de snoei veel nieuwe scheuten zal ontwikkelen, het zogenaamde waterlot. Om te voorkomen dat die uitgroeien tot echte, maar ongewenste takken die veel energie vragen, worden die – bij voorkeur vóór de langste dag – afgebroken. Dat is in 2023 drie keer gedaan. Ook werden de eigenaren bij een terreinbezoek geadviseerd over hoe ze zouden moeten omgaan met hun bomen. In totaal is de hoogstambrigade in 2023 16 keer op pad geweest met gemiddeld 14 man/vrouw. Drie keer werd er gewerkt in een boomgaard met nog maar enkele bomen. In dergelijke gevallen werkte er slechts een kleine snoeiploeg van drie of vier personen.

Heggenvlechters

Ook in 2023 is de heggenvlechtbrigade op meerdere zaterdagen actief geweest. Allereerst werd verdergegaan met het vlechten van de meidoornhaag rondom de parkeerplaats van Fort Pannerden aan de Pannerdenseweg in Doornenburg. Er is toch weer circa 40 meter gevlochten en er werd een begin gemaakt met de heg aan de voorzijde van de parkeerplaats. Inmiddels is de heg fors uitgegroeid en is er een volle asymmetrische heg met veel natuurwaarde ontstaan waar de runderen (rode Geuzen) aan de achterzijde ook profijt van hebben door eraan te knabbelen.

Vlechtwerk rond de parkeerplaats van Fort Pannerden aan de Pannerdense weg.

Daarna lag er een nieuwe klus te wachten, namelijk bij landgoed Groot Holthuizen in Huissen, waar de laatste jaren vele honderden meters heg zijn aangeplant. Er is daar een prachtig natuurgebied ontstaan. De ploeg begon aan de meidoornhaag langs het fietspad tussen het landgoed en de Zilverkamp om deze te vlechten in de staken en bindersstijl waarbij de binders in elkaar gedraaid worden zoals bij de Midlandstijl. Dit geeft een extra stevige verbinding tussen de staken onderling.

Koffiepauze tijdens vlechten op Landgoed Groot Holthuizen in Huissen

De brigade heeft op 6 zaterdagen gevlochten aan de heggen. Gemiddeld zijn er 5 tot 8 vlechters actief geweest met dit prachtige ambacht. In 2023 is in totaal zo'n 140 meter gevlochten. Er liggen nog de nodige meters te wachten om in het komende seizoen gevlochten te worden, zowel bij Fort Pannerden als op Landgoed Groot Holthuizen.

Elk jaar wordt de heg langs de Rijnstraat bij Kasteel Doornenburg door de brigade onderhouden, dat wil zeggen geknipt en geschoren op ongeveer 1.20 m hoogte, zodat het zicht op het kasteel vrij blijft. Dit gebeurt in overleg met de coördinator groen van het kasteel. De gezamenlijke werkdag in maart met alle werkgroepen was eveneens weer een succes! Inmiddels heeft zich een aantal nieuwe deelnemers gemeld voor de heggenvlechtbrigade, er is duidelijk een toenemende interesse voor het vlechten! Ook in 2024 gaat de brigade weer aan de slag, nieuwe deelnemers en geïnteresseerden zijn altijd welkom!

3.4 Bomenhub

De bomenhub is onderdeel van de MeerBomenNu-campagne om in het hele land meer bomen aan te planten. Voor het derde jaar op rij organiseerden vrijwilligers van Lingewaard Natuurlijk bij de Veldschuur weer breng-haal-middagen voor zaailingen van inheemse boomsoorten: o.a. beuk, tamme kastanje, lijsterbes, meidoorn en esdoorn. Inmiddels is deze "bomenhub" al aardig bekend aan het worden. Op de eerste breng-en-haal-dag van seizoen 2023-2024 stonden er al 700 zaailingen te wachten op een kans om uit te groeien, mede dankzij schoolkinderen die op de natuurwerkdag jonge boompjes "geogst" hadden in Doornik Natuurkokers. En op die eerste bomenhubdag was het een drukte van belang. Verrassend dat er deze keer ook veel werd gebracht: zo'n 100 stuks! En er werden rond de 500 zaailingen opgehaald. Twee jongetjes van een jaar of elf, die zelf boompjes hadden gekweekt, kwamen ze ruilen voor andere boompjes. Ze wisten precies wat ze wél en niet wilden. Op de laatste haal-brengdag van het jaar, in december, stonden er zelfs ruim 3500 boompjes te wachten op een definitieve plantlocatie.

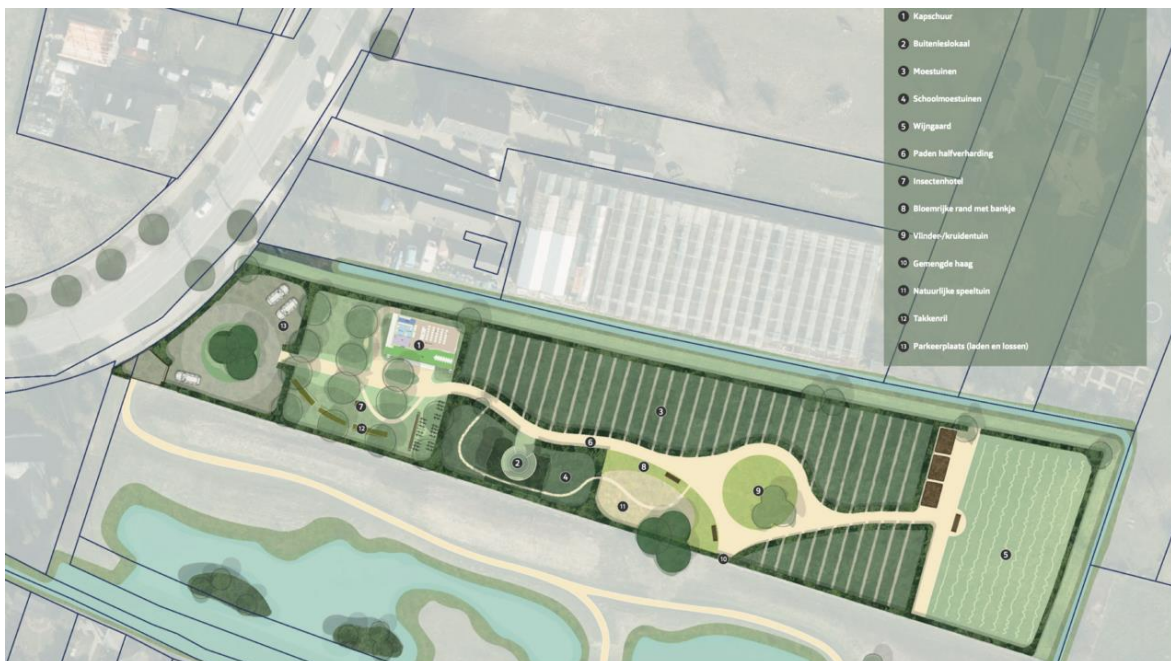
Breng- en haalmiddag van jonge boompjes bij de Veldschuur

3.5 Overige projecten

In 2023 heeft Lingewaard Natuurlijk zich ingezet voor onderstaande projecten:

Ecopark De Kapel in Gendt

Gendt Vooruit heeft samen met Lingewaard Natuurlijk een plan ontwikkeld voor een Ecopark aan de Kapelstraat in Gendt.

Inrichtingsplan Ecopark

Het inrichtingsplan van het Ecopark omvat o.a. (school)moestuintjes, een vlinder-/kruidentuin, een bloemenrand, een wijngaard en een natuurlijke speeltuin. Er is ook een kapschuur voorzien en het park zal worden omzoomd door een natuurlijke haag. Het plan is om het perceel door de inwoners van Gendt te laten ontwikkelen met als doelen: het bevorderen van natuur, natuurbeleving en -educatie, maar ook om onderlinge verbondenheid te realiseren. Er is inmiddels een concept huurovereenkomst opgesteld en er is subsidie aangevraagd. Op de boomfeestdag hebben ca 80 kinderen al ongeveer 1400 boompjes aangeplant in het toekomstige Ecopark.

Biodiversiteit Bebouwde Omgeving

Natuur en biodiversiteit zijn belangrijke thema's voor duurzame stadsontwikkeling. De aanwezigheid van zogenoemde rommelnatuur binnen stadsecosystemen verdient meer aandacht en bescherming. Daarom is er een plan van aanpak opgesteld voor "Biodiversiteit Bebouwde Omgeving". Dit bestaat uit drie bouwstenen:

1. Particulier woningbezit 'De Burger'
2. Bedrijven
3. Gemeentelijk beheer

Er is een start gemaakt met het onderdeel 'De burger'. Doel hiervan is, het vergroten van biodiversiteit in tuinen van burgers. Dit gaat om zowel planten, insecten, vogels als zoogdieren en reptielen. Door voorlichting, maar ook door materialen beschikbaar te stellen en drempels te verlagen zal hieraan worden gewerkt. Doelgroep is met name jonge gezinnen, o.a. in de (komende) nieuwbouwwijken. In 2024 zal gestart worden met de het peilen van de interesse bij inwoners en wijkplatforms.

4. Natuurbeleving

Omdat wij iedereen willen laten genieten van de natuur.

Gezoned elfenbankje in de herfstzon (foto: Henny Campschroer)

4.1 Publieksexcursies

De gidsen van Lingewaard Natuurlijk hebben in 2023 op elke 3^e zondag van de maand een publieksexcursie met seizoengebonden thema's verzorgd. Deze excursies vonden plaats in verschillende natuurgebieden in de gemeente Lingewaard, zoals de Bemmelse Waard, de Gendtse polder, de Angerense polder, de Klompenwaard en Doornik Natuurakkers. Deelname aan een excursie was voor iedereen gratis.

Daarnaast zijn er excursies op aanvraag verzorgd voor besloten groepen. Hierbij werden vaak meerdere gidsen tegelijk ingezet. Er werden 7 excursies verzorgd. Het Canisius College uit Nijmegen heeft mede door verandering van docenten dit jaar de excursies met eindexamenkandidaten overgeslagen. Vanuit Fort Pannerden zijn er aanvragen voor 4 excursies in de Klompenwaard gekomen.

4.2 Het Dijkmagazijn: Eerst binnen kijken om buiten meer te zien!

Het Dijkmagazijn in Bemmelse Waard is het natuurmuseum van Stichting Lingewaard Natuurlijk. Er is van alles te zien over de natuur in de directe omgeving. Ook worden er vanuit het museum struintochten (met name voor kinderen) georganiseerd in de nabijgelegen Bemmelse Waard.

Het museum was in 2023 op zondagmiddagen en van april t/m september ook op zaterdagmiddagen open, maar in december was het de hele maand gesloten. Tot juni 2019 was het Dijkmagazijn ook op woensdagmiddagen open, maar wegens gebrek aan bezoekers (kinderen) is dit niet meer het geval. Er is geprobeerd het Dijkmagazijn op de eerste woensdag van de maand weer te openen, maar vanwege geringe aantal medewerkers is dat in 2022 en

2023 niet mogelijk geweest. Het Dijkmagazijn is op afspraak voor groepen ook op andere dagen van de week open geweest. Van deze groepen wordt een vergoeding van €2,00 per persoon gevraagd. De mensen kregen daarvoor ook koffie of thee. Dergelijke groepen kunnen lunchen in het Dijkmagazijn, mits zij zelf het eten, bestek en borden e.d. verzorgen en het afval mee nemen.

Toegang tot het museum is gratis. Het Dijkmagazijn ontvangt van de gemeente Lingewaard jaarlijks een geringe subsidie en krijgt daarnaast zijn inkomsten via fooien, struintochten, consumpties en het uitlenen van opgezette dieren. Sinds april 2022 kan er met een pinpas betaald worden.

Bezoekers van het Dijkmagazijn zijn vooral fietsende passanten van middelbare leeftijd. Het zijn mensen uit het hele land, zij verblijven vaak in hotels, B&B's en campings in de regio. Zij vinden het Dijkmagazijn o.a. door de info op de website, de infofolder en via mond op mondreclame. Belangstelling voor het Dijkmagazijn wordt gegenereerd via de Dijkmagazijn-infolder. Die is in 2023 bezorgd op veel B&B's, campings, restaurants, hotels en cafés langs de rondje-pondjesroute aan de Betuwse kant van de Waal. Info over het Dijkmagazijn komt voor op info voor fietsroutes en voor de rondje-pondjesroute. Bezoekersaantallen:

Jaar	aantal	waarvan kinderen
2019	1.484	
2020 (Corona)	316	
2021	770	
2022	971	373
2023	959	306
Totaal sinds april 2001	88.765	

In de afgelopen 2 jaar werd niet alleen het totaal aantal bezoekers bijgehouden, maar ook het aantal kinderen dat het Dijkmagazijn bezocht.

Zij kwamen vooral met de gidsen van de Natuur- en MilieuEducatie, maar regelmatig ook met hun ouders en grootouders en natuurlijk als zij aan een struintocht hadden deelgenomen. In 2023 zijn er 4 struintochten voor kinderen en/of volwassenen geweest. Een van de tochten was rond het grindgat. Vanwege het hoge water was het Ooibosje in de Bemmelse Waard pas vanaf juni bereikbaar.

Het Dijkmagazijn werd in 2023 gerund door 5 vrijwilligers, waarvan 3 personen ook struintochten/excursies vanuit het Dijkmagazijn naar de Bemmelse waard organiseerden. Inmiddels is helaas een van de vrijwilligers gestopt, zodat de bezetting gereduceerd is tot 4 personen.

Een deel van de opgezette vogels in het museum is vervangen: mottige dieren zijn opgeruimd en de exemplaren die in bruikleen waren zijn teruggedaan naar de eigenaar. De collectie kon worden aangevuld dankzij een donatie en door aanschaf van enkele vogels. De overige dieren werden grondig schoongemaakt en met insectenspray behandeld.

Acties voor 2024:

- Resterende actiepunten uit 2023 zullen alsnog worden uitgevoerd.
- Werven van nieuwe vrijwilligers.
- Bij struintochten en excursies blijft: nieuwe routes verkennen, vrijwilligers opleiden.
- Ook in 2024 zal het aantal bezoekende kinderen apart worden bijhouden.
- PR: Actief verspreiden van de infofolder bij campings, hotels, restaurants en cafés. Tevens informatie over het Dijkmagazijn in (wijk)krantjes laten opnemen.
- Activiteit met vogelveren beginnen.
- Verzorging materiaal en interieur is een vast actiepunt: o.a. opgezette dieren inspecteren, schoonmaken en indien nodig vervangen.
- Kindvriendelijke microscoop aanschaffen.
- In de DVD hoek apparatuur vervangen.
- Bij dieren en objecten de huidige informatie nalopen en zo nodig actualiseren.
- Meer info over Bemmelse Waard verstrekken aan bezoekers (wordt vaak naar gevraagd).

5. Natuurbescherming

Omdat wij betere voorwaarden willen creëren voor kwetsbare flora en fauna in Lingewaard.

Torenvalkjes in de nestkast aan de dijk bij Hulhuizen staan op het punt om uit te vliegen Foto: Ria van Geenen

5.1 Projecten voor bedreigde soorten

Bescherming uilen, mussen en vleermuizen

Lingewaard Natuurlijk neemt deel aan drie projecten waarbij we ons verplicht hebben om nestkasten te plaatsen en gedurende een aantal jaren te controleren of de gewenste vogels/vleermuizen er gebruik van maken. Het betreft project de Gendtsche Oeverwal (provincie Gelderland), project ViA15 (Rijkswaterstaat) en project Lingewaard in het Groen (gemeente Lingewaard). Op het Plaksche Veld in Bemmelen werden in 2023 twee valkenkasten geplaatst. Daarnaast kwam het in de laatste jaren regelmatig voor dat particulieren een uilenkast bij ons kochten. Ook deze kasten worden jaarlijks gecontroleerd en schoongemaakt.

In 2023 hingen er in totaal 62 nestkasten, die alle door onze vrijwilligers werden beheerd:

- 2 voor valken
- 5 voor kerkuilen (bij Fort Pannerden is een oude kerkuilenkast weer bruikbaar gemaakt)
- 8 voor huismussen (elk geschikt voor 3 nesten)
- 22 voor vleermuizen
- 25 voor steenuilen

De nestkasten voor de steenuil zijn voorzien van een zgn. martersluis, die voorkomt dat een steenmarter in de broedkamer kan komen.

De uilen- en mussennestkasten worden jaarlijks op een viertal momenten bezocht:

1^e bezoek: Is de nestkast in gebruik genomen en zijn er eieren gelegd?

2^e bezoek: Zijn de eieren uitgekomen?

3^e bezoek: Zijn de kuikens uitgevlogen?

4^e bezoek: Schoonmaken van de nestkast en in gereedheid brengen voor het volgende seizoen.

Vleermuiskasten worden 1x bezocht.

Dit steenuiltje bleef tijdens het controleren van de kast stil zitten.

Van de 25 steenuilkasten bleken er slechts 6 bewoond, waarvan 1 “gekraakt” door een mees. Er werden in totaal 15 eieren gelegd, waarvan er 8 zijn uitgekomen en uitgevlogen. In 1 kast werd een dode steenuil gevonden met 3 eieren (niet uitgekomen). Bij de kerkuilen is geen broedresultaat geboekt. Van de 8 huismuskasten zijn er 4 waarin eieren zijn gelegd, in totaal 13 stuks, welke waarschijnlijk allen uitgevlogen zijn. Huismussen kunnen meerdere legsels per seizoen voortbrengen, hierbij is het mogelijk dat wij e.e.a. “gemist” hebben. In 1 kast hebben we een dode mus gevonden. In de vleermuiskasten hebben we geen dieren aangetroffen. Al met al waren dit geen bijzonder positieve resultaten. Toch zal Lingewaard Natuurlijk actief blijven met plaatsen en onderhouden van nestkasten.

5.2 Bijen

Solitaire bijen

De solitaire bijen in de nestblokken van het insectenhotel bij de Veldschuur hebben het in 2023 weer prima gedaan. Het uitzetten van de cocons in het voorjaar verliep goed. Er was gewacht met het uitzetten tot er in de directe omgeving voldoende aanbod van stuifmeel en nectar voor de bijen voorhanden was. Binnen de kortste keren kon een enorme vliegactiviteit worden waargenomen, waarbij de *Osmia*'s het stuifmeel in de nestgangen van de nestblokken brachten.

Als er dan voldoende stuifmeel in de nestgang is, wordt het eitje hierin gelegd en kan de ontwikkeling van de nieuwe Bij zijn gang gaan. Het tussenschotje wordt dichtgemetseld met leem en de volgende fase kan beginnen. Weer stuifmeel verzamelen, eitje leggen en zo doorgaan tot de nestgang helemaal gevuld is. Alhoewel..., niet helemaal. In het laatste tussenschotje wordt namelijk geen stuifmeel en geen eitje gelegd. Dit om de natuurlijke vijanden zoals in dit geval de vogels te foppen. Mezen en spechten zijn dol op de bijen larven en cocons. Het aangebrachte gaasscherm en het kunstgaas aan de voorzijde van het insectenhotel beschermen de cocons voldoende.

De bijen hadden dit nestblok helemaal "dichtgemetseld"

Zowel de *Osmia bicornis* als de *Osmia cornuta* waren aanwezig. Opmerkelijk was wel dat ook dit jaar – evenals in 2022 - bij de oogst ook cocons van de Bladsnijdersbij gevonden werden. Dit wijst erop dat het met de biodiversiteit rondom de Veldschuur goed gaat, in die zin dat ook de Bladsnijdersbij zich hier thuis voelt, er voldoende voedsel voor hen is en zij kunnen zorgen voor nakomelingen. Toch een bijzondere constatering!

Maar niet alleen de Bladsnijdersbij, ook de *Osmia*'s hebben niet te klagen over het aanbod en variatie in stuifmeel en nectar van de diverse planten, struiken en bomen. Immers nectar is het voedsel (de energie) voor de bij zelf en het stuifmeel is het voedsel voor haar nakomelingen.

In 2023 werd in het kader van de Natuur en MilieuEducatie (NME) 5 x mondelinge informatie verstrekt aan de schooljeugd die deze lessen volgen. Verder is tijdens de 2 open avonden van de moestuintjes informatie gegeven over het leven en welzijn van de solitaire bij. Dit alles nog eens geïllustreerd door de informatieborden.

Gelukkig, solitaire bijen steken niet!

In november werden de cocons geoogst. De kwaliteit van de cocons was ook dit jaar prima, het soortelijk gewicht en het aantal cocons vertoonde een nagenoeg gelijke tred met het resultaat van voorgaande jaren.

Na de reiniging van de nestgangen en het schonen van de cocons, zijn de cocons in de geconditioneerde bewaring gegaan en daar blijven ze tot het voorjaar om straks weer een nieuwe populatie solitaire bijen te kunnen vormen.

En die nieuwe generatie bijen zullen dan op hun beurt hun waardevolle bijdrage leveren aan de bestuiving van de bloembloesems, struiken en gewassen rondom de Veldschuur. Op deze wijze blijven de bloemen bloeien en zaden vormen, maar ook de groenten en vruchten kunnen blijven groeien.

Zie hier het resultaat op microniveau van de inzet van solitaire bijen en bijen in het algemeen als een niet te onderschatten schakel in de gehele voedselvoorziening.

Honingbijen

In de bijenstal op het terrein van de Veldschuur staan enkele bijenkasten met in elk een volk honingbijen. De volken worden onderhouden door onze "huisimker", een vrijwilliger die ook lid is van de imkervereniging Oost-Betuwe. Hij was blij dat de bijen de koude februarimaand overleefd hadden; andere imkers waren minder gelukkig. Maar wat bleek later helaas.... Op 2^e Paasdag was er kou en harde wind; de imker voerde de bijen suiker bij, maar dat mocht niet meer baten. Hij verloor 5 van zijn 14 volken (niet alle bij de Veldschuur). Hij kon van een collega-imker enkele bijenkoninginnen krijgen, die gelukkig door enkele volkjes geaccepteerd werden. In de toekomst kan de komst van de Aziatische hoornaar een probleem worden: deze dieren eten graag een honingbijtje!

De imker verzorgde niet alleen de bijen maar gaf ook uitleg over honingbijen aan de kinderen tijdens NME-lessen en aan de kinderen van de moestuintjes. De kinderen zijn altijd blij verrast als ze de bijen in en uit de kast kunnen zien vliegen. Ruim een meter vóór de kasten is in 2023 een scherm met ramen geplaatst, waardoor de kinderen de bijen beter kunnen zien zonder het risico een bijensteek te lopen. Het plan is om in 2024 een observatiekast op de bijenstal te monteren. Een van de wanden van de kast is daarbij van plexiglas, zodat je de bijen ook echt in de kast bezig kunt zien. Dat moet dan wel op een niet te zonnige plek, om te voorkomen dat het te warm wordt in de kast.

De raat gaat in de slingerton.

Bij het slingeren van de honing kon iedereen weer komen kijken. Dat is altijd een succes en dit jaar zeker, omdat Omroep Gelderland opnames maakte en het evenement nog dagen te zien was op TV Gelderland.

6. Activiteiten in en om de Veldschuur

6.1 In de Veldschuur

De Veldschuur is de thuishaven van Lingewaard Natuurlijk. Het gebouw werd in 2023 veelvuldig gebruikt voor vergaderingen van de diverse groepen van onze Stichting, maar ook externe organisaties gebruikten regelmatig onze locatie voor hun bijeenkomsten. Daarnaast werd het gebouw gebruikt voor lezingen, cursussen en andere natuurgerelateerde activiteiten. In 2023 werden er twee cursussen georganiseerd: de eerder genoemde vlindercursus en de basiscursus bijhouden, georganiseerd door Imkervereniging Oost-Betuwe.

Basicursus bijhouden met 8 avonden theorie en 10 praktijkbijeenkomsten.

De familiebijeenkomsten bleven beperkt tot een geringer aantal dan voor de Coronapandemie. Ook werd vanuit de Veldschuur ondersteuning verleend aan het project van de Stichting Kinderdorp. Al deze activiteiten konden niet plaatsvinden zonder ondersteuning van vrijwilligers die de catering verzorgden. Het team van gastvrouwen kon gelukkig uitgebreid worden met een tweetal enthousiaste vrijwilligers.

6.2 Klussenteam

Het klussenteam van Lingewaard Natuurlijk is weer actief geweest met het bouwen van diverse uilenkasten, o.a. een nieuwe kerkuilenkast. Deze is geplaatst op het terrein van de VBI in Huissen. Ook zijn er voor het eerst 2 nestkasten voor torenvalken gemaakt. Deze zijn geplaatst in het Plaksche Veld. In 2022 was het team begonnen met het vergroten van de kleine gereedschapsberging bij de Veldschuur; dit project is in 2023 afgerond.

De vernieuwde berging is klaar!

Er is weer plek om alles keurig op te bergen.

7. Public Relations

7.1 Beheer website

Lingewaard Natuurlijk maakt geen gebruik van de social media Facebook, TikTok of Instagram. Dit betekent dat de website – naast de mailings en persberichten – het belangrijkste podium is om het publiek te informeren over de stichting en haar activiteiten. De website van Lingewaard Natuurlijk wordt helemaal door vrijwilligers beheerd. Alle excursies, cursussen, lezingen en andere nieuwtjes worden op de website aangekondigd. En belangstellenden kunnen zich via de website abonneren op de nieuwsbrieven van Lingewaard Natuurlijk

7.2 Mailings en persberichten

Het mailingsysteem Laposta is in 2023 gebruikt om onze vrijwilligers en belangstellenden te informeren. Maandelijks werd er een mailing naar hen gestuurd met nieuws over de activiteiten van de diverse vrijwilligersgroepen en aankondigingen van excursies, lezingen en cursussen. In 2023 werden er 17 van dergelijke mailings verstuurd. In 2023 is erop gelet dat dit elke maand en steeds aan het begin van de maand gebeurde. Resultaten:

	datum verstuurd	verstuurd naar	geopend door	doorgeklikt meer info
Nieuwsbrief januari	5-1-2023	351	62%	1%
Aankondiging vlindercursus	27-1-2023	351	64%	2%
Nieuwsbrief februari	27-1-2023	350	68%	6%
Nieuwsbrief maart	10-3-2023	350	70%	13%
Nieuwsbrief april	5-4-2023	350	65%	11%
Nieuwsbrief mei	3-5-2023	350	69%	15%
Nieuwsbrief juni	4-6-2023	347	67%	22%
Aankondiging struintocht	14-6-2023	348	58%	n.v.t.
Nieuwsbrief juli	2-7-2023	349	67%	15%
Aankondiging struintocht	12-7-2023	348	57%	n.v.t.
Aankondiging struintocht	21-7-2023	348	57%	n.v.t.
Nieuwsbrief augustus	29-7-2023	347	67%	13%
Nieuwsbrief september	1-9-2023	349	65%	12%
Nieuwsbrief oktober	1-10-2023	355	67%	14%
Nieuwsbrief november	1-11-2023	355	58%	21%
Nieuwsbrief december	1-12-2023	355	69%	23%
Bijeenkomst vrijwilligers	3-12-2023	162	87%	38%

Daarnaast werden er 4 NME-nieuwsbrieven gestuurd naar de basisscholen en de NME gidsen. Aankondigingen van struintochten, cursussen en lezingen en andere wetenswaardigheden over Lingewaard Natuurlijk werden via persberichten naar o.a. Het Gemeentenieuws gestuurd. Om het aantal deelnemers aan de struintochten en lezingen te verhogen zullen de PR-activiteiten in 2024 worden geïntensiveerd.

7.3 Tot slot

Alle hierboven beschreven activiteiten konden niet plaats vinden zonder het enthousiasme en de inzet van onze vrijwilligers. Tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Veldschuur voor alle vrijwilligers in december heeft het bestuur hiervoor de waardering uitgesproken. Maar ook op deze plaats willen wij hen hartelijk danken voor al het moois dat in 2023 is gerealiseerd.

=====

Colofon

Tekst: De teksten zijn aangeleverd door de diverse coördinatoren van de werkgroepen

Foto's: De foto's zijn gemaakt door diverse vrijwilligers van Stichting Lingewaard Natuurlijk, tenzij anders vermeld.

Ontwerp en vormgeving: Jos Peters, Stichting Lingewaard Natuurlijk

Eindredactie: Jos Peters, Stichting Lingewaard Natuurlijk

Copyright: De in dit jaarverslag opgenomen informatie mag worden overgenomen onder vermelding van 'bron: Jaarverslag Stichting Lingewaard Natuurlijk 2023'

Stichting Lingewaard Natuurlijk:

Bezoekadressen:	Het Dijkmagazijn Waldijk 2 6681KH Bommel	De Veldschuur Sportlaan 1 M 6681CD Bommel
-----------------	--	---

Postadres:	Europalaan 45 6691 CH Gendt
------------	--------------------------------

Email: info@lingewaardnatuurlijk.nl

Website: <https://www.lingewaardnatuurlijk.nl>